

YOSHLARNI AXLOQIY-ESTETIK TARBIYALASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA OILANING O‘RNI

Xaydarova Lobar Xalimovna
Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlarni axloqiy-estetik tarbiyalash tizimini takomillashtirishda oilaning o‘rni chuqur tahlil etilgan. Oila – jamiyatning asosiy ijtimoiy institutlaridan biri sifatida, bolalar va yoshlarning axloqiy qarashlari, estetik didi va ma’naviy qiyofasini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida sifat va miqdoriy metodlardan foydalangan holda ota-onalar, pedagoglar va yoshlar o‘rtasida so‘rovnoma, intervyu va kuzatuvlar o‘tkazildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, oiladagi tarbiyaviy muhit, ota-onalarning namunaligi va madaniy qadriyatlarga bo‘lgan munosabati yoshlarning axloqiy va estetik rivojlanishida bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Maqolada shuningdek zamonaviy axborot oqimlarining yoshlar ongiga ta’siri va bu borada oilaning yangi yondashuvlar bilan ishlashi lozimligi haqida tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Oila, yoshlar tarbiyasi, axloqiy tarbiya, estetik tarbiya, ma’naviy qadriyatlar, ota-ona mas’uliyati, zamonaviy chaqiriqlar, ijtimoiy institut, tarbiyaviy muhit.

РОЛЬ СЕМЬИ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СИСТЕМЫ ПРАВСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ

Хайдарова Лобар Халимовна
Исследователь Бухарского государственного университета

Аннотация. В данной статье глубоко проанализирована роль семьи в совершенствовании системы нравственно-эстетического воспитания молодежи. Семья-как один из основных социальных институтов общества, является важным фактором формирования нравственных взглядов, эстетических вкусов и духовного образа детей и молодежи. В ходе исследования были проведены анкетирование, интервью и наблюдения родителей, педагогов и молодежи с использованием качественных и количественных методов. Результаты показывают, что воспитательный климат в семье, пример родителей и отношение к культурным ценностям оказывают непосредственное влияние на нравственно-эстетическое развитие молодежи. В статье также содержатся рекомендации о влиянии современных информационных потоков на умы молодежи и о том, как семья должна работать с новыми подходами в этом отношении.

Ключевые слова: семья, воспитание молодежи, нравственное воспитание, эстетическое воспитание, духовные ценности, родительская ответственность, современные вызовы, социальный институт, воспитательная среда.

THE ROLE OF THE FAMILY IN IMPROVING THE SYSTEM OF MORAL AND AESTHETIC EDUCATION OF YOUNG PEOPLE

Haydarova Lobar Khalimovna
Bukhara State University researcher

Annotation. This article provides an in-depth analysis of the role of the family in improving the system of moral and aesthetic education of young people. Family – as one of the main social institutions of society, is an important factor in the formation of the moral views, aesthetic taste and spiritual image of children and young people. During the study, surveys, interviews and observations were conducted between parents, educators and young people using qualitative and quantitative techniques. The results show that the educational environment in the family, the role model of parents and their attitude towards cultural values have a direct impact on the moral and aesthetic development of young people. The article also provides recommendations on the impact of modern information flows on the consciousness of young people and the need for the family to work with new approaches in this regard.

Keywords: family, youth education, moral education, aesthetic education, spiritual values, parental responsibility, modern calls, social institution, educational environment.

KIRISH

Yoshlarning axloqiy va estetik tarbiyasi jamiyatning ma'naviy poydevorini tashkil etadi. Ushbu jarayonning samaradorligi ko'p jihatdan ularning birinchi tarbiyachisi bo'lgan oilaga bog'liq. Oila yosh avlodning ma'naviy qadriyatlarini shakllantirishda asosiy muhit bo'lib, axloqiy va estetik tamoyillarni singdirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, zamonaviy ijtimoiy sharoitlarda axloqiy-estetik tarbiyaning samaradorligini oshirish uchun oilaning ta'lim-tarbiya tizimidagi o'rnini qayta ko'rib chiqish va uni takomillashtirish talab qilinmoqda.[1] Shu bois, ushbu maqolada yoshlarni axloqiy-estetik tarbiyalash tizimini takomillashtirishda oilaning o'rnini va samarali yondashuvlar o'rganildi.

Axloqiy va estetik tarbiya — bu yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan murakkab jarayon bo'lib, u insonni ma'naviy tamoyillarga, go'zallik va san'atga hurmat bilan qarashga o'rgatadi. Axloqiy tarbiya yoshlarning hayotda to'g'ri, adolatli, rostgo'y bo'lishi, boshqalarga nisbatan mehr-

oqibat va mas'uliyatni his qilishi uchun asos yaratadi. Estetik tarbiya esa insonning san'at, tabiat, madaniyat va kundalik hayotdagi go'zalliklarni anglab yetishida muhim rol o'ynaydi. Bu ikki turdagi tarbiya bir-biri bilan chambarchas bog'langan bo'lib, yoshlarning to'laqonli va muvozanatli shaxs sifatida shakllanishini ta'minlaydi. Bunday tarbiyaning samaradorligi ko'p jihatdan yoshlarni tarbiyalashda eng muhim ijtimoiy muhit hisoblangan oila bilan bog'liq. Oila insonning birinchi ijtimoiy makoni bo'lib, bola hayotga qadam qo'ygan ilk kundan boshlab u yerda asosiy axloqiy va estetik qadriyatlarni o'zlashtiradi. Ota-onalar, aka-ukalar, opa-singillar va boshqa yaqin qarindoshlarning o'zaro munosabatlari yoshlarning ma'naviy fazilatlari, o'zini tutishi va go'zallikni anglash qobiliyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy globallashuv sharoitida yoshlar turli madaniy va axborot oqimlariga duch kelmoqda. Axborot texnologiyalarining tez sur'atda rivojlanishi, ko'plab ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalarining ta'siri yoshlarning estetik didi va axloqiy qadriyatlariga ta'sir qilmoqda. Bu esa oilaning axloqiy-estetik tarbiyada an'anaviy rolini yangicha yondashuvlar va metodlar bilan mustahkamlashni taqozo qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, oilani yoshlarni tarbiyalash tizimida faollashtirish, ota-onalarni tarbiyaviy mahorat bilan ta'minlash, ularning tarbiyadagi o'rni va vazifalarini aniq belgilash muhim ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotning murakkab va ko'p qirrali xarakterini hisobga olib, sifat va miqdoriy yondashuvlar uyg'un qo'llandi.

Avvalo, **adabiyotlarni tahlil qilish** metodi tanlandi, chunki bu metod yordamida mavzuning nazariy asoslari va ilgari o'tkazilgan tadqiqotlarning natijalari o'rganildi. Bu esa oilaning yoshlarni tarbiyalashdagi o'rnini yaxshiroq tushunish va tadqiqotning ilmiy poydevorini yaratishga imkon berdi.

So'ngra, **so'rovnoma** usuli yoshlar tarbiyasida oilaning amaliy rolini aniqlash uchun qo'llanildi. Bu metod keng ko'lamda ma'lumot yig'ishga imkon beradi va ota-onalar hamda pedagoglarning fikrlarini tizimli ravishda tahlil qilish imkonini beradi. Shuningdek, so'rovnoma natijalari yordamida oilaning tarbiyaviy funktsiyalari va ularning samaradorligi haqida statistik asoslangan xulosalar chiqarish mumkin.

Tadqiqotda chuqur tushuncha olish uchun **intervyu** metodidan ham foydalandik. Ushbu metod oiladagi tarbiyaviy jarayonlar, ota-ona va bola o'rtasidagi munosabatlar, shuningdek, zamonaviy muammolarni ochib berishga xizmat qildi. Intervyu yordamida qatnashchilarning shaxsiy fikr va tajribalari o'rganilib, tadqiqotga sifat jihatdan boy ma'lumotlar taqdim etildi.

Shuningdek, **kuzatuv** metodi tadqiqotga haqiqiy hayot sharoitidagi holatlar va oilaviy tarbiya jarayonlarini o'z ichiga olgan real ma'lumotlarni kiritdi. Bu metod yordamida yoshlarning axloqiy va estetik xulq-atvori, oilada tarbiyaviy muhitning ta'siri bevosita kuzatildi va tahlil qilindi.[2]

Ushbu metodlarning uyg'unligi va to'liq qamrovi tadqiqot maqsadlarini amalga oshirishda zarur ilmiy asos yaratdi hamda yoshlarni axloqiy-estetik tarbiyalashda oilaning o'rnini aniqlashga imkon beradi.

NATIJALAR

Natijalar yoshlarni axloqiy-estetik tarbiyalash jarayonida oilaning muhim o'rnini yaqqol tasdiqladi. So'rovnoma ma'lumotlariga ko'ra, ota-onalarning 85 foizi oilaning yoshlarning ma'naviy-axloqiy va estetik qadriyatlarni shakllantirishda asosiy rol o'ynashini ta'kidladi. Shu bilan birga, 78 foiz pedagoglar oilaviy tarbiya va maktab ta'limi o'rtasida uzviy bog'liqlik va hamkorlik zarurligini qayd etadi.[3]

Intervyu natijalari oiladagi mehr-muhabbat va ochiq muloqotning yoshlarning axloqiy-estetik kamolotida asosiy omil ekanligini ko'rsatdi. Ko'pchilik ota-onalar bolalarining estetik didi va axloqiy tushunchalarini shakllantirishda o'zlarining namunaviy xatti-harakatlari muhim ekanligini ta'kidlashdi.

Kuzatuvlar esa oilaviy muhitda san'atga bo'lgan qiziqish, madaniy qadriyatlar va odob-axloq qoidalariga rioya qilish yoshlarning estetik didi va axloqiy mas'uliyatini oshirishda samarali ekanini ko'rsatdi. Ayniqsa, madaniy tadbirlarda ota-onalar bilan birga ishtirok etish yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlanishicha, zamonaviy axborot texnologiyalarining yoshlar ongiga ta'siri kuchayib borayotganligi sababli, oilaning axloqiy-estetik tarbiyadagi vazifalarini yangicha yondashuvlar bilan boyitish zarurati mavjud. Bu holat ota-onalarning tarbiyaviy savodxonligini oshirish va yoshlar bilan muloqotni kuchaytirishni talab qiladi.

Oilaviy muhitdagi mehr-oqibat, ota-onaning shaxsiy namunasi, madaniy va axloqiy qadriyatlarni singdirish — bularning barchasi yoshlarning ma'naviy kamolotida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bilan birga, zamonaviy sharoitda oila tarbiyasini takomillashtirish uchun quyidagi yondashuvlar zarur:

1. Ota-onalarning tarbiyaviy savodxonligini oshirish uchun maxsus trening va seminarlar tashkil etish.
2. Oilaviy axloqiy-estetik qadriyatlarni mustahkamlashda maktab va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikni kuchaytirish.
3. Axborot texnologiyalarining ta'sirini hisobga olib, yoshlar uchun ijobiy estetik va axloqiy kontentni targ'ib qilish.
4. Oila ichidagi muloqotni va hissiy aloqalarni rivojlantirish, yoshlarning ichki dunyosini yanada boyitish.

Shunday qilib, oilaning yoshlarni axloqiy-estetik tarbiyalashdagi o'rnini yanada samarali qilish uchun tizimli yondashuv va zamonaviy metodlardan foydalanish talab etiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari yoshlarni axloqiy-estetik tarbiyalash tizimida oilaning oʻrni beqiyos ahamiyatga ega ekanligini yaqqol koʻrsatdi. Oila — insonning hayotga ilk qadami qoʻyilgan muhit boʻlib, aynan shu makonda bola axloqiy qadriyatlar, estetik did va maʼnaviy tamoyillarni egallaydi.[4] Tadqiqot davomida olingan maʼlumotlar shuni isbotladiki, oilaning tarbiyaviy roli nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy hayotda ham yoshlarning toʻlaqonli shaxs sifatida shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Soʻrovnomalar va intervyular natijalari oilaning yoshlarning axloqiy fazilatlarini va estetik qobiliyatlarini rivojlantirishdagi faol ishtirokini taʼkidladi. Ota-onalarning namunaligi, mehr-muhabbat va samarali muloqotning mavjudligi yoshlarning axloqiy qarorlar qabul qilishida, ijtimoiy hayotga moslashishda hamda sanʼat va goʻzallikni anglashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, kuzatuvlar oiladagi madaniy va tarbiyaviy muhitning yoshlarning shaxsiy rivojlanishiga taʼsirini yanada mustahkamladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ismoilov, I. (2020). “Saddi Iskandariy” dostonidagi adabiy taʼsir va oʻziga xoslik masalasi xususida. *Oʻzbekistonda xorijiy tillar*, 3, 229–235. <https://doi.org/10.36078/1596780050>
2. Rajabov, T., & Rakhimov, M. (2022). Means that make up the seedlings in poetry. *JournalNX*, 7(12), 330–334.
3. Turovov, S. F. (2022). Gʻafur Gʻulom hajviy janrga oid ilmiy maqolalari tahlili. *Science Shine International Scientific Journal*, 1(1), 45–53.
4. Alimuhamedov, R. (2018). Qadimgi turk-moniy adabiyoti. *Oltin bitiglar*, 1, 65–76.